ואין אני קורא בה אשת שני מתים. וא"ת והכא מאי נפקא מינה אם היא אשת שני מתים הא אמרינן בפ' ד' אחין (יבמות דף לא:) דזיקת שני יבמין דרבנן גזירה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מביא אחד מתיבמות וזה לא שייך הכא וי"ל דהתם במאמר דרבנן הויא זיקת ב' יבמין דרבנן אבל בעלמא [א] הוי דאורייתא: **מה נפשך אי קידושי ראובן בו'.** פי' בקונטרס דמשום פלוגתא דאמוראי דלעיל מספקא ליה הי מינייהו הוו קידושין וקשה דרב חסדא גופיה [ב] פסיקא ליה [ג] דהוו קידושין ורבה בר רב הונא נמי מחזר בו מכח דברי רב חסדא ונראה דמספקא ליה אי גמרי קדושי ראשון אי פקעי: **גמרו** קידושי ראשון. והא דאמרי' בפ"ק דקידושין (דף ז.) בהמה של שני שותפין הקדיש חציה וחזר ולקחה והקדיש חציה [ד] כו' הא לא הקדישה לא גמרי [ה] שאני התם דאפשר שתרעה ויהיו חציה דמיה הקדש וחציה חולין אבל הכא דאי אפשר שתהא חציה מקודשת דכי יקח איש אשה כתיב לא חצי אשה מסתבר למימר או גמרי או פקעי ואע"ג דהתם מדמי למקדש חצי אשה לא קשה מידי דמייתי שפיר דהיכא דאיכא דעת אחרת לא פשטי בכולה [1] אי נמי איכא למימר דבהמה של שני שותפין שייר בקניינו קלת שהרי בהמה היתה בת הקדש לפיכך לא גמרי אבל הכא חציה שפחה לא היתה בכלל קידושין: **אבל** אם כתב עליו אונו זהו שחרורו. וא"ת הא דאמר אמימר לעיל (דף מ.) המפקיע עבדו אין לו תקנה דאיסורא דאיכא גניבה לא מצי מקני ליה וכאן [ד] משמע דיש לו תקנה בשטר ועל כרחך לא משחרר ליה עד שיברח דאי לאלתר חייל השחרור [ה] היכי מזגין ליה ומסר ליה לעובד כוכבים להשתעבד בו [ו] וי"ל דלא דמי למפקיע דעובד כוכבים לא [ז] קני ליה אלא למעשה ידיו [1א] ואכתי פש ליה גבי ישראל ממונא דקני ליה לקנס ולוולדות ולא הפקיעו ממנו מכמים עד אחר שיכתוב לו גט שחרור: **הא לגופא.** פי' בקונטר' גבי עבד קבע לו זמן שאם לא יפדהו יהא גופו חלוט לעובד כוכבים ומעכשיו משתעבד בו וכיון דמזלזל בתקנתא דרבנן קנסוה אע"ג דלא מטא זימניה וגבי שדה איירי דקבע ליה זמן לפירי שאם לא יפדהו עד הזמן יאכל הפירות משם ואילך עד שיפרע הלכך אפי' מטא זימניה אין לו אלא פירות ותימה כיון דעד דלא מטא זימניה אין לו פירות מה שייך לומר פטור מן המעשר ועוד דהוה ליה למימר אידי בין מטא זימניה בין לא מטא זימניה [1ב] ומדנקט לא מטא זימניה משמע דלא מתוקמא ההיא דמעשר אלא בלא מטא זימניה וגראה לפרש הא לגופא הא לפירא כמו הא גופא והא פירא [1ג] דגבי עבד אע"ג דלא מטא זימניה הגוף בבית העובד כוכבים ומפקיעו מן המלות ומש"ה יוצא לחירות אבל בשדה אין לו לישראל אלא פירות והשדה ברשות העובד כוכבים ופטור [1ד]: בגלוי

[ו] ואין אני קורא בה אשת שני מתים מה נפשך אי קדושי דראובן קדושין קדושי דשמעון לאו קדושין ואי קדושי דשמעון קדושין קדושי דראובן לאו קדושין [א] איתמר חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון רב יוסף בר חמא אמר ר"נ פקעו קדושי ראשון ר' זירא אמר רב נחמן גמרו קדושי ראשון א"ר זירא כוותיה דידי מסתברא דכתיב [1] לא יומתו כי לא חופשה [2] הא חופשה יומתו א"ל אביי ולתנא דבי ר' ישמעאל דאמר בשפחה כנענית המאורסת לעבד עברי הכי נמי דכי חופשה יומתו אלא מאי אית לך למימר שחופשה וחזרה ונתקדשה הכא נמי שחופשה וחזרה ונתקדשה [3] אמר רב הונא בר קטינא א"ר יצחק מעשה באשה אחת שחציה שפחה וחציה בת חורין וכפו את רבה ועשאה בת חורין [4] כמאן כר' יוחנן בן ברוקה [5] דאמר על שניהם הוא אומר [2] ויברך אותם אלהים ויאמר פרו ורבו ומלאו וגו' [6] אמר רב נחמן בר יצחק לא מנהג הפקר נהגו בה: **מתני'** [7] המוכר עבדו לעובדי כוכבים או [8] לחוצה לארץ יצא בן חורין: **גמ'** [9] ת"ר [3] המוכר עבדו לעובדי כוכבים יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון אמר רשב"ג בד"א שלא כתב עליו אונו אבל כתב עליו אונו זהו שחרורו מאי אונו אמר רב ששת [10] דכתב ליה הכי לכשתברח ממנו אין לי עסק בך: ת"ר [4] לוה עליו מן העובד כוכבים כיון שעשה לו עובד כוכבים נמוסו יצא לחירות מאי נמוסו אמר רב הונא בר יהודה נשקי מתיב רב ששת [5] האריסין והחכירות ואריסי בתי אבות ועובד כוכבים שמשכן שדהו לישראל אע"פ שעשה לו נמוסו פטורה מן המעשר ואי ס"ד נשקי שדה בת נשקי היא אלא א"ר ששת זמן קשיא זמן אזמן ל"ק, הא דמטא זמניה הא דלא מטא זמניה [6] אלא אידי ואידי דמטא זמניה צריכא למימר [7] אלא אידי ואידי דלא מטא זמניה ול"ק הא לגופא והא לפירא [8] ואי

[ו] **ואין אני קורא בה אשת שני מתים.** לומר חציה היתה לזה וחציה לזה ומכח שניהם היא באה ואמרי' ביבמות (דף לא:) ג' אחין נשואין ג' נשים נכריות ומת אחד מהם ועשה בה השני מאמר ומת חולצת ולא מתיבמת שנאמר ומת אחד מהם וגו' (דברים כה) מי שעליה זיקת יבם א' ולא שעליה זיקת שני יבמין וחו ע"י מאמר לא יצתה מזיקת יבום הראשון כולה ובמקצתה חל עליה זיקת יבום השני אבל הכא לא זיקת שניהם עלה דאד מנייהו קדושין גמוריס ולאידך לא כלום ומייתו משום פלוגתא דאמוראי דלעיל מספקא לן הי מנייהו הוו קדושין והשתא דאמתו לזו מתיבמת לזו ממה נפשך כו': **וחזרה ונתקדשה לשמעון.** ולא משום אחיו נקט ליה: **פקעו קדושי ראשון.** אפי' למ"ד מקודשת בא השאחרון והפקיעה ומקודשת לשני שהרי נשתנה גופה והויא לה כקטן שגולה: **גמרו קדושי ראשון.** ע"י השאחרון גמרו דעד עכשיו הנא עליה באשה ומלקות היה אפילו מזיד ומכאן ואילך הבא עליה במיתה: **לא יומתו כי לא וגו'.** ומוקמינן לה בחציה שפחה וחציה בת חורין וס"ל דה"ק אינן חייבין מיתה משום א"א כי לא חופשה לאחר קדושין הא חופשה לבתר הכי יומתו דהוי לה אשת איש גמורה: **ר"נ.** הא חופשה בתר אירוסין יומתו וכי קידושין לאשויס כלום היו: **אלא מאי איש לך למימר.** דוקיא דקרא הכי משמע: **הא חופשה וחזרה ונתקדשה.** יומתו אם ניאפה עם אחר: **רב' יוחנן בן ברוקה.** במס' יבמות: **על שניהם הוא אומר זו.** דאשה נמי מיפקדה אפריה ורביה: **מנהג הפקר היו נוהגין בה.** בזנות דלא היתה מיוחדת לאדם ולא היתה משמרת עצמה: **מתני' יצא לחירות.** אם ברח מן העובד כוכבים או שקנסוהו ב"ד לפדותו כדאמר לקמן [10] דקונסים אותו לפדותו וכשיפדנו לא יתעבד לו וקנס חכמים הוא הואיל והפקיעו מן המלות. וכן לא"ל יצא לחירות מפני שהוציאו מארץ למולה לארץ וכגמרא [11] מפרש את מי קנסו אם את הלוקח או את המוכר: **גמ' אונו.** שטר: **נשתברת.** מן העובד כוכבים אין לי עסק בך: **נמוסו.** לקמן מפרש: **יצא לחירות.** דהויא כמכירה וקנסוהו רבנן: **נשקי.** תותים וסי' עבדות שתולין לעבדים בצואריהם: **האריסין.** ישראל שנעשה אריס לעובד כוכבים בארקא מעשר [12] **אריס.** למחצה לשליש ולרביע. שקבלה מן העובד כוכבים בכך וכך חטין לשנה: **ואריסי בתי אבות.** כלומר אריסות קבועה ועומדת מאבות שהיו אבותיו של ישראל אריסין בארקא זה לאבותיו של עובד כוכבים זה אפ"ה לא הוי בקנוי לישראל אלא של עובד כוכבים הוא ופטור מן המעשר ישראל זה בחלקו: **אף על פי שעשה לו.** לישראל נמוסו: **זמן.** אם לא פרעתיך לזמן פלוני יהא חלוט לך: **קשיא זמן אזמן.** דגבי עבד חשיב לה מכירה וגבי שדה לאו מכירה היא: **הא דמטא זימניה.** הך דגבי עבד: **אלא גבי עבד דמטא זימניה.** בלשון קשיא הוא: **הא לגופא.** גבי עבד דקבע בו זמן לגופו אם לא יתן לו עד אותו זמן יהא גופו חלוט לעובד כוכבים ומעכשיו היה משתעבד בו וכיון דזלזל בתקנתא דרבנן דאסרו למכור עבד לעובד כוכבים קנסוהו ואע"ג דלא מטא זימניה. וגבי שדה דקבע לו זמן לפירות עכשיו לא תאכל הפירות ואם לא אפרע לך ליום פלוני אכול פירות עד שאפרע מעותיך הלכך אפי' מטא זימניה לאו מכירה היא וכ"ש בדלא מטא זימניה: הכי

[ז] [לקמן פב.], [2] יבמות סו. לעיל לח., [3] שבת קיח. יבמות סה: [קדושין לה.], [4] [לעיל לח: יבמות סו.], [5] [ברכין כט:], [6] [בר' יבמות סו.], [7] [לקמן מד ע"ב ד"ה לח"ז], [8] [לקמן פה: קדושין ו: [תוס' ע"י פ"ד]], [9] [בר' תוס' ב"ב מג. ד"ה אין לי], [10] והרי משכון דלפירא וזמן לגופיה הכא במאי עסקי' בשלוה. ס"א מג.ד, [11] [דף מד.], [12] [לקמן מה.], [13] [לקמן מז.].

תורה אור השלם

1. ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והוא שפחה נחרפת לאיש ולחפדה לא נפדתה או חפשה לא נתן לה בקרת תהיה לא יומתו כי לא חפשה: ויקרא יט כ
2. ויברך אתם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ: בראשית א כח

מוסף רש"י

וכפו את רבה ועשאה בת חורין. כדי שתהא מותרת לינשא (יבמות סו.) מפני שלא היתה ראויה לא לעבד ולא לבן חורין (לעיל לח:). **מנהג הפקר נהגו בה.** לא משום לאיתתא מיפקדא אפריה ורביה, אלא מתוך שלא היתה ראויה לא היתה מיוחדת לאיש והיו נוהגין בה הפקר בזנות (שם) לפי שלא היתה יכולה לינשא היתה מפקרת עצמה ומוטלת בה, לפיכך כפו את רבה לשתחרר (יבמות סו.). **יצא בן חורין.** להמוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו לפדותו ויפטרנו לחירות משום לאפקעיה ממלות, וכן המוכר עבדו אפילו לישראל בחוצה לארץ יצא לחירות (ערכין כט:). **רצריך גט שחרור.** לתתיו בבת חורין, משום דעובד כוכבים גופו לא קני דמיני מהם תקנו, אמם קונין מהם ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה את זה (קדושין ו:).

פסקי רי"ד

אמר רב (חנה) [הונא] בר קטינא אמר רב יצחק מעשה בשפחה אחת שחציה שפחה וחציה בת חורין וכפו את רבה ועשו אותה בת חורין כמאן דר' יוחנן בן ברוקה דאמר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו אמר רב נחמן בר יצחק לא התם מנהג הפקר נהגו בה: **מתני'** המוכר את עבדו לבנענים או לח"ל יצא ב"ח. אין פורים את השבויים יתר על דמיהם מפני תקון העולם. אין מבריחים את כשמכרום אותו לבנענים המוכר את עבדו לבנענים מפני שלא היה יכולה לינשא היתה מפקרת עצמה ומוטלת בה. לפיכך כפו את רבה לשתחרר. **יצא בן חורין.** דאמר לעבד כוכבים קונסין אותו לפדותו ויפטרנו לחירות משום לאפקעיה ממלות, וכן המוכר עבדו אפילו לישראל בחוצה לארץ יצא לחירות. **רצריך גט שחרור.** לתתיו בבת חורין, משום דעובד כוכבים גופו לא קני דמיני מהם תקנו, אמם קונין מהם ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה את זה. **אין אני קורא בה אשת שני מתים.** לומר חציה היתה לזה וחציה לזה ומכח שניהם היא באה ואמרי' ביבמות (דף לא:) ג' אחין נשואין ג' נשים נכריות ומת אחד מהם ועשה בה השני מאמר ומת חולצת ולא מתיבמת שנאמר ומת אחד מהם וגו' (דברים כה) מי שעליה זיקת יבם א' ולא שעליה זיקת שני יבמין וחו ע"י מאמר לא יצתה מזיקת יבום הראשון כולה ובמקצתה חל עליה זיקת יבום השני אבל הכא לא זיקת שניהם עלה דאד מנייהו קדושין גמוריס ולאידך לא כלום ומייתו משום פלוגתא דאמוראי דלעיל מספקא לן הי מנייהו הוו קדושין והשתא דאמתו לזו מתיבמת לזו ממה נפשך כו': **וחזרה ונתקדשה לשמעון.** ולא משום אחיו נקט ליה: **פקעו קדושי ראשון.** אפי' למ"ד מקודשת בא השאחרון והפקיעה ומקודשת לשני שהרי נשתנה גופה והויא לה כקטן שגולה: **גמרו קדושי ראשון.** ע"י השאחרון גמרו דעד עכשיו הנא עליה באשה ומלקות היה אפילו מזיד ומכאן ואילך הבא עליה במיתה: **לא יומתו כי לא וגו'.** ומוקמינן לה בחציה שפחה וחציה בת חורין וס"ל דה"ק אינן חייבין מיתה משום א"א כי לא חופשה לאחר קדושין הא חופשה לבתר הכי יומתו דהוי לה אשת איש גמורה: **ר"נ.** הא חופשה בתר אירוסין יומתו וכי קידושין לאשויס כלום היו: **אלא מאי איש לך למימר.** דוקיא דקרא הכי משמע: **הא חופשה וחזרה ונתקדשה.** יומתו אם ניאפה עם אחר: **רב' יוחנן בן ברוקה.** במס' יבמות: **על שניהם הוא אומר זו.** דאשה נמי מיפקדה אפריה ורביה: **מנהג הפקר היו נוהגין בה.** בזנות דלא היתה מיוחדת לאדם ולא היתה משמרת עצמה: **מתני' יצא לחירות.** אם ברח מן העובד כוכבים קונסין אותו לפדותו כדאמר לקמן [10] דקונסים אותו לפדותו וכשיפדנו לא יתעבד לו וקנס חכמים הוא הואיל והפקיעו מן המלות. וכן לא"ל יצא לחירות מפני שהוציאו מארץ למולה לארץ וכגמרא [11] מפרש את מי קנסו אם את הלוקח או את המוכר: **גמ' אונו.** שטר: **נשתברת.** מן העובד כוכבים אין לי עסק בך: **נמוסו.** לקמן מפרש: **יצא לחירות.** דהויא כמכירה וקנסוהו רבנן: **נשקי.** תותים וסי' עבדות שתולין לעבדים בצואריהם: **האריסין.** ישראל שנעשה אריס לעובד כוכבים בארקא מעשר [12] **אריס.** למחצה לשליש ולרביע. שקבלה מן העובד כוכבים בכך וכך חטין לשנה: **ואריסי בתי אבות.** כלומר אריסות קבועה ועומדת מאבות שהיו אבותיו של ישראל אריסין בארקא זה לאבותיו של עובד כוכבים זה אפ"ה לא הוי בקנוי לישראל אלא של עובד כוכבים הוא ופטור מן המעשר ישראל זה בחלקו: **אף על פי שעשה לו.** לישראל נמוסו: **זמן.** אם לא פרעתיך לזמן פלוני יהא חלוט לך: **קשיא זמן אזמן.** דגבי עבד חשיב לה מכירה וגבי שדה לאו מכירה היא: **הא דמטא זימניה.** הך דגבי עבד: **אלא גבי עבד דמטא זימניה.** בלשון קשיא הוא: **הא לגופא.** גבי עבד דקבע בו זמן לגופו אם לא יתן לו עד אותו זמן יהא גופו חלוט לעובד כוכבים ומעכשיו היה משתעבד בו וכיון דזלזל בתקנתא דרבנן דאסרו למכור עבד לעובד כוכבים קנסוהו ואע"ג דלא מטא זימניה. וגבי שדה דקבע לו זמן לפירות עכשיו לא תאכל הפירות ואם לא אפרע לך ליום פלוני אכול פירות עד שאפרע מעותיך הלכך אפי' מטא זימניה לאו מכירה היא וכ"ש בדלא מטא זימניה: הכי

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

קיג א מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה טו סמג עשין מח טור ש"ע אה"ע סי' מד סעי' יב וש"ס:

קיד ב מיי' פ"ג מהלכ' איסורי ביאה הלכ' יג סמג לאוין קכה:

קטו ג מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה ח סמג עשין פז טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף פ:

קטז ד מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם בהג"ה:

קיז ה מיי' פ"ח מהל' תרומות הלכה ח:

קיח ו מיי' פ"מ מהל' עבדים הלכה ב סמג עשין פז טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' פ בהגה"ה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כמאן כר"י בן ברוקה. נ"ב עיין תוס' לעיל דף מא ע"ב (ד"ה כופין) דמשמע דאותה משום שטיא מלוה רבה וכן בברכות ד' מז ע"ב שאיתרי ר"א עבדו להשלים לעשרה ופריך מלוה הבאה בעבירה היא ומשני מלוה דרבים שאני וכ"כ התוס' שבת דף ל. (ד"ה וכו') [והשאר חסר]:

מוסף תוספות

א. בקדושין דאורייתא. תוס' הרא"ש לקמן (פב:) ד"ה אלא. ב. קאמר לעיל מי דמי התם שייר בקניינו וכו' אלמא. תוס' הרא"ש. ג. דקידושי קמא. תוס' הרא"ש. ד. קדושה ראינה קריבה. תוס' הרא"ש. ה. ולא פקעי. תוס' הרא"ש. ו. דבהמה כיון דדידיה הוא ובידו להקדיש כולה, פשטה בכולה, אבל אשה לאו בדידיה תליא מילתא ואין לו כח לקדש אלא כפי דעתה והויא לה כבהמה של שני שותפין. תוס' הרא"ש. ז. נמי כיון דמכרו לגוי פקע מיניה ממונא, ולא שייך למימר הכא צריך ואין לו תקנה מדקאמר רשב"ג שאם כתב עליו אונו זהו שחרורו. תוס' הרא"ש. ח. וה"ק לכשתברח ממנו תהיה משוחרר מעתה, והאי דקאמר לכשתברח ממנו משום דאין ניכר בו שחרור כל זמן שהוא מסור ביד הגוי אבל הוא משחרר מעכשיו, א"כ קשה. תוס' הרא"ש. ט. אחר ששחרר. תוס' הרא"ש. י. מצי. תוס' הרא"ש. יא. ומה דאפשר לגוי למזבן קא מזבין ליה. תוס' הרא"ש. יב. דבעבד אפי' לא מטא זמניה יצא לחירות וכ"ש בדמטא, וגבי שדה אפי' מטא אינה כשל ישראל ופטורה מן המעשר וכ"ש בדלא מטא. רשב"ם. יג. ומיירי דבשניהם אוכל המלוה הפירות, ואם לא יפרע לו בזמנו שיהא הגוף חלוט לו. תוס' הרא"ש. יד. כל היכא דלא מטא זמניה. רשב"ם.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

הכי גרסינן **ואיבעיא אימא בשלוה על מנת למשכנו ולא משכנו.** הא דשלה כגון שלוה העובד כוכבים מישראל על מנת שאם לא אפרע לזמן פלוני בא המשכנני מקרקע זו ותהא שלך והא דקתני פטורה מן המעשר כל זמן שלא בא ישראל ומשכנו דאע"ג דמטא זמניה הויא בחזקת העובד כוכבים ואם היה ישראל מוטל חלק בפירות פטורה מן המעשר. וגבי עבד כי האי גוונא קנסוה רבנן לישראל ואע"פ שלא משכנו העובד כוכבים עדיין בעבד זה קנסוהו הואיל **ועבר** זמנו ולא פרע: **גאלו.** העובד כוכבים לעבד: **בחובו.** שהיה לו על ישראל והוא לא מכרו לו ולא לוה עליו: **סיקריקון.** בשעה שישראל מופקרין להריגה ואמר לעובד כוכבים שאם קרקע זו לו עבד זה והניחני: **לא יצא לחירות.** לאונס הוא וליכא למקנסיה: **חייב לעשר.** עליה דהוי כמוכר: **באנפרות.** הספסל: **דקא משכרני ליה.** הרי נהנה מהם שפורע חובו הילכך לענין עישור חייב במעשר ומיהו גבי עבד קנסא משום מכירה היא וזה לא מכר מדעתו אלא שלא לרצונו גבאו ואמאי נקנסיה: **פרהגג.** מגיה ושם עליות ומכרו לו בדמי אנפרותו שהעליה עליו: **היה לו לפיים.** בדבר אחר: **ולא פייס.** ומסרו לו מדעתו: **לשלשים יום.** ולאחר שלשים יחזור אליו: **לפרהגג עובד כוכבים.** וקס"ל לעבוד עבודת המלך עד זמן פלוני ולשוב: **חוץ ממלאכתו.** גופו קנוי לך ובלבד שלא תשתעבד בו שלא מכרו אלא להשיאו לשפחתו לולדות להשתמש לא מפקע ממצות לחלל שבתות. א"כ מכרו למלאכתו חוץ משבתות וימים טובים אם בעל ישראל ואין בעליו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים מותר ליטול את דמיו וכותב ומעלה בערכאות שלהן מפני שהוא כמציל מידם ודילמא ה"מ בית דכיון דלא סגי ליה בלא בית לא אתי לזבוניה אבל עבדא דסגי ליה בלא עבדא אתי לזבוניה או לא שלח להו ר' אמי מיני אמי בר נתן תורה יוצאה לכל ישראל עבד שהפיל עצמו לגייסות ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים מותר ליטול את דמיו וכותב ומעלה בערכאות של עובדי כוכבים מפני שהוא כמציל מידם [ז]א"ר יהושע בן לוי המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסים אותו עד מאה בדמיו דוקא או לאו דוקא ת"ש [ח]דאמר ריש לקיש [ט]המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסים אותו עד עשר' בדמיה ודלמא שאני עבד דכל יומא ויומא מפקע ליה ממצות ואיכא דאמרי אמר רבי יהושע בן לוי המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסין אותו עד עשרה בדמיו דוקא או לאו דוקא תא שמע [י]דאמר ריש לקיש המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו עד מאה בדמיה שאני עבד דלא הדר ליה אלא בהמה טעמא מאי משום דהדרא ליה לקנסיה טפי חד אלא עבד מילתא דלא שכיחא [יא]ומלתא דלא שכיחא לא גזרי בה רבנן בעא מיניה רבי ירמיה [יב]מרבי אסי [יג] מכר עבדו ומת מהו שיקנסו את בנו אחריו אם תימצי לומר [יד]צרם [טו]אוזן בכור ומת קנסו בנו אחריו משום דאיסורא דאורייתא היא אבל הכא איסורא דרבנן ואם

ואי בעית אימא בשלוה על מנת למשכנו ולא משכנו: ת"ר [א]גבאו בחובו או שלקחו סיקריקון לא יצא לחירות ובחובו לא ורמינהי [ב]הרי שאנסו בית המלך גורנו אם בחובו חייב לעשר אם [ג]באנפרות פטור מלעשר שאני התם דקא משתרשי ליה תא שמע דאמר רב [ד]המוכר עבדו לפרהגג עובד כוכבים יצא לחירות [ה]התם הוה ליה לפיים ולא פיים גופא אמר רב המוכר עבדו לפרהגג עובד כוכבים יצא לחירות מאי הוה ליה למעבד הוה ליה לפיים ולא פיים [ו]בעי ר' ירמיה מכרו לשלשים יום מהו תא שמע דאמר רב המוכר עבדו לפרהגג עובד כוכבים יצא לחירות התם בפרהגג עובד כוכבים שאינה חוזרת מכרו חוץ ממלאכתו מהו חוץ מן המצות מהו חוץ משבתות וימים טובים מהו לגר תושב לישראל מומר מהו לכותי מהו פשוט מיהא חדא [ז]גר תושב הרי הוא כעובד כוכבים כותי וישראל מומר אמרי לה כעובד כוכבים ואמרי לה כישראל: בעו מיניה מרבי אמי עבד שהפיל עצמו לגייסות ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים מהו שיטול את דמיו א"ל ר' ירמיה לרבי [ח]זריקא פוק עיין במכילתיך נפק דק ואשכח דתניא [ט]המוכר ביתו לעובד כוכבים דמיו אסורין ועובד כוכבים שאנס ביתו של ישראל ואין בעליו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים מותר ליטול את דמיו וכותב ומעלה בערכאות שלהן מפני שהוא כמציל מידם ודילמא ה"מ בית דכיון דלא סגי ליה בלא בית לא אתי לזבוניה אבל עבדא דסגי ליה בלא עבדא אתי לזבוניה או לא שלח להו ר' אמי מיני אמי בר נתן תורה יוצאה לכל ישראל עבד שהפיל עצמו לגייסות ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני עובדי כוכבים מותר ליטול את דמיו וכותב ומעלה בערכאות של עובדי כוכבים מפני שהוא כמציל מידם [י]א"ר יהושע בן לוי המוכר עבדו לעובד כוכבים קונסים אותו עד מאה בדמיו דוקא או לאו דוקא ת"ש [יא]דאמר ריש לקיש המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים קונסין אותו עד מאה בדמיה שאני עבד דלא הדר ליה אלא בהמה טעמא מאי משום דהדרא ליה לקנסיה טפי חד אלא עבד מילתא דלא שכיחא [יב]ומלתא דלא שכיחא לא גזרי בה רבנן בעא מיניה רבי ירמיה [יג]מרבי אסי מכר עבדו ומת מהו שיקנסו את בנו אחריו אם תימצי לומר [יד]צרם [טו]אוזן בכור ומת קנסו בנו אחריו משום דאיסורא דאורייתא היא אבל הכא איסורא דרבנן ואם

בשלוה על מנת למשכנו כו'. פירש בקונטרס שאם לא אפרע עד זמן פלוני בא המשכנני מקרקע זו ותהא שלך וכל זמן שלא בא ישראל ומשכנו הוי בחזקת עובד כוכבים וגבי עבד כי האי גוונא קנסוה רבנן לישראל הואיל ועבר הזמן ולא פרע ואע"פ שלא משכנו עדיין וקשה [א] דהוה ליה למימר לידי ולידי דמטא זמניה לכך נראה דאתמא דשנויי קמא הא דמטא זמניה והא דלא מטא זמניה והא דאקשינן גבי עבד דמטא זמניה לריכא למימר [ב] בשלוה על מנת למשכנו ולא משכנו דס"ד כיון דלא משכנו עדיין [ג] לא יצא לחירות קא משמע לן דהואיל וגידו למשכנו [ד] דיוצא לחירות:

המוכר עבדו לפרהגג עובד כוכבים. פי' בקונטרס מגיה ושם עליות ומכרו לו באותן דמיים שהעליו וקשה דלא שייך על זה לשון מכירה [ה] ולישנא שהיה לו לפיים ולא פיים לא משמע הכי [ו] ועוד דמדמי למוכרו לשלשים יום ומלאה דהפרהגג נוטל עבדו על כורחו אלא שנותן לו דמיים [ז] לכך פריך דאמאי יצא לחירות כיון דהוי בעל כורחו כמו גבאו בחובו ומשני דהיה לו לפיים דכיון דנותן [ח] ודאי היה מתפייס בדבר מועט [ט] ומדמי לו נמי למוכרו לשלשים יום דאחר שגומר מלאכתו דרכו להחזירו לישראל וישראל מחזיר לו הדמים:

וכותב ומעלה בערכאות שלהם. פירש בקונטרס אף על פי דחשיבות הוא להן וקשה דשטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים מכשרין [י] ולא מפלגינן בין לכתחילה בין לדיעבד [יא] ומפרש רביו תם דאע"ג דגרלה כמקיים המקח [יב] שרי הכא והיינו דפרק קמא דע"ז (דף יג.) הולכין ליריד של עובדי כוכבים ולוקחים מהן בהמה ועבדים מפני שהוא כמציל מידם ומעלה בערכאות של עובדי כוכבים התם נמי מקיים המקח ומתפרסם הדבר שמהנה לעבודת כוכבי' ואפי' הכי שרי: **או לאו דוקא.** פירש בקונטרס דלא קנסין ליה כולי האי וגוזמא קאמר וקשה דאם כן איזה שיעור יהיב [יג] דאכתי לא ידע היאך דקונסין אותו עד עשרה דנמצא ביה [יד] הכוא שיעורא וגראה לפרש [טו] אי לאו דוקא אלא אפילו ביותר ממאה קנסין ליה עד דפריק כענין שפי' בקונטרס באיכא דאמרי ומייתי מבהמה דקונסין אותו עד עשרה בדמיה [טז] אלמא לאו דוקא הוא הדין טפי כדקאמר הכא עד מאה גבי עבדים והוא הדין [יז] דהכא לאו דוקא [יח]: **התם דאיסורא דאורייתא.** ובפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות לד:) גבי צרם אוזן הבכור קאמר דליכא למיפשט מהכא דשאני עבד דמפקע ליה ממצות אם כן הוה מצי למימר הכא אם תימצי לומר דהתם לא קנסו הכא קנסו משום דמפקע ליה ממצות וכן התם הוה מצי למימר איפכא כי הכא: נטייה

מוסף רש"י

אם בחובו. שהיה חייב לו דבר קצוב ממון, חייב לעשר. ממקום אחר ולימן לכהן, שהרי הוא כמוכר (חולין קלא). **אם באנפרות.** בהספסל ועל תנם (שם) גזל בעלמא (לקמן נג:). **דוקא או לאו דוקא.** דלא קנסינן ליה כולי האי, אי נמי טפי מהכי קנסינן ליה אם אין העכו"ם מתגלה בכך (בכורות ג. ע"ש). ת"ש **כו' עד עשרה בדמיה.** מדגמי עבד תני מאה והכא עשרה, שמע מינה דוקא קאמר, דאי לאו דוקא ליתני תרוייהו מאה או תרוייהו עשרה (שם). **הצורם.** הפוגם וכהכן קא מייתי. (בכורות לד.). **צרם אוזן בכור.** לרס כהן אוזן בכור לפסלו במום, דבכור נוהג בזמן הזה ומי שיש לו בכור נותנו לכהן וכהן מטפל בו עד שיתמם מעליו ויתכלנו, דאיכא דאמר לאחר נאכלו כל זמן שלא מתמם, דקדשים בחוץ הוא, ואם לרס אוזן בכור לפתיו קנסוהו רבנן, כלומרינן בבכורות (לד.) הלורס אוזן בכור הרי זה לא ישחוט עלמיה, דקנסינן ליה על דעבד איסורא, כדכתיב כל מום לא יהיה בו, קרי ביה לא יַהֲיֶה, לבטל בו מום, והייט דקאמר אם תמצי לומר וכו', דקא מיבעיא ליה התם לרס אוזן בכור ומת מהו שיקנסו בנו אחריו וכו' (מו"ק יג. מכת"י).

מוסף תוספות

א. כיון דשיגיאה אחרינא הוא. תוס' הרא"ש. ב. הב"ע. רשב"ם. ג. ואינו מופקע ממצוות. רשב"ם. ד. עכשיו, וכשיחפרון למשכנו ימשכנו, ולא חשש זה לפרוע חובו קודם שיגיע זמנו, ה"ה כאילו משכנו והפקיעו ממצות. רשב"ם. ה. כיון שאינו מקבל דמים. תוס' הרא"ש. ו. כיון דבאנפרות לקחו. תוס' הרא"ש. ז. כי כן צוה לו המלך. שיט"ק. ח. ולו]קח לו ממקום אחר. רשב"ם. ט. ולא חיישינן בהא דמחשיבן. תוס' הרא"ש. י. מדעתו ולרצונו. שיט"ק. יא. ריב"ל. תוס' הרא"ש. יב. לאו דוקא מאה אלא כי. תוס' הרא"ש. יג. דעד מאה פשיטא דיהיב, והאי דקאמר. תוס' הרא"ש. יד. וקס"ד דעבד ובהמה חד דינא אית להו, ואפ"ה קתני עד עשרה בדמיה. רשב"ם. טו. מאה. תוס' הרא"ש. טז. דה"ה טפי נמי. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

קיט א ב ג ד ה מיי' פרק ח מהל' עבדים הלכה כ עד הלכה ו סמג עשין פז טור ש"ע י"ד סימן רסז סעיף פ בהג"ה וש"ס.

ו [מיי' פ"ו מהל' מעשר הלכה י שו"ע יו"ד סי' שלא סעי' קטן].

קב ז מיי' פ"ט מהל' ע"ז הלכה יג סמג לאוין מח.

ח מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה יב טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף פא.

קבא ט מיי' פרק כ מהל' שבת הל' ג סמג לאוין סה טוש"ע י"ד סי' קנא סעיף ד.

קבב י מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה ח סמג עשין פז טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף פ.

קבג כ מיי' פ"ב מהל' נחלות הלכה ז טוש"ע י"ד סי' שיג ס"ג.

גליון הש"ם

גמ' מכר עבדו ומת. עיין תוספות שור סימן לט סק"ז.

פסקי רי"ד

שלח ר' אמי מיני אמי בר נתן תורה הצא לישראל עבד שהפיל עצמו לגייסות ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני ישראל ולא בדיני אומות העולם מותר ליטול דמיו וכותב ומעלה בערכאות שלהם מפני שהוא כמציל מידם: אריב"ל המוכר עבדו לכנעני קונסין אותו לפדותו עד עשרה בדמיו ולשחררו. דוקא אי לאו דוקא ולא איפשיט. אר"ל המוכר בהמה גסה לכנעני קונסין אותו לפדותה עד מאה בדמיה בעא מיניה ר' ירמיה מרבי אמי מכר עבדו לכנעני ומת מהו שיקנסו בנו אחריו לדידיה קנסוהו רבנן והא ליתיה או דלמא לממונה קנסוה והא איתיה ופשט ליה לדידיה קנסוה לבריה לא קנסוה

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

השולח פרק רביעי גיטין

נטייבה. פי' בקונטרס נזדבלה וקשה דהא איסורא דרבנן הוא והיכי פשיט מינה בבכורות בפ' פסולי המוקדשין (דף לד:) אגרס אזן דהוי איסורא דאורייתא וכן הכא מפקע ליה ממלות היכי פשיט מינה ומפרש ר"ח נטייבה הרא בה תרשה יתירא דהוי דאורייתא א ונדיירה כפירוש הקונטרס ואף על פי שהוא דרבנן חשיב טפי מנתקווילה ומייתי ראיה מנטייבה ומיהו אכתי קשה הכא היכי פשיט דילמא עבד שאני דמפקע ליה ממלות חמיר טפי מאיסורא דאורייתא כדאמרינן בפרק כל פסולי המוקדשין (שם דף לד:) ואומר ר"ת דגבי שביעית אית לן להחמיר טפי מבשום מקום לפי שהיו מזלזלין בה כדאמרינן בסוף הניזקין (לקמן נד.) שהיו חשודין על השביעית לכך מייתי שפיר מינה דלא קנסו בנו אחריו ב וכשטר שיש בו רבית שקונסים אותו ג) דמשמע לעולם אפילו בנו כיון דקנסו זכה בו אלוה ד וכשנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים דאמר ר' יוסי הכל יהא מונח עד שיבא אליהו (ב"מ דף נ:). התם קנסינן להו כי היכי דלודי ואם היה מחזיר לבנו לא היה מודה: **שנתקווצה.** פי' ר"ח ד קוצין התלושים בה וכן מפרש בירושלמי ה אבל המחוברים הן אסורין מדאורייתא כדאמרינן בפרק הבונה (שבת דף קג.) התולש עולשין והמזרע זרדין אם ליפות הקרקע כל שהוא ו אע"פ דפטר התם בארעא דחבריה הכא ליכא לאוקמי בהכי דשביעית לא מיפטר משום מלאכה שאינה צריכה לגופה:

יב) לחוצה לארץ יצא לחירות. ואם תאמר היכי דמי אי חזיל מנפשיה איבד את זכותו כדאמר בשמעתין ז דבעל כרחו אינו יכול להוציאו כדאמרינן בשלהי כתובות (דף קי:) דאין הכל מוציאין ח ויש לומר דמיד כשמכרו קנסינן ליה ט פן ישדלנו לוקח בדברים לילך אחריו: מילי

ואם תימצי לומר כוון מלאכתו במועד ומת א לא קנסו בנו אחריו משום דלא עבד איסורא הכא מאי לדידיה קנסו רבנן והא ליתיה או דילמא לממוניה קנסו רבנן והא איתיה אמר ליה תניתוה ב) שדה שנתקווצה בשביעי' תזרע למוצאי שביעית ג נטייבה או נדיירה לא תזרע למוצאי שביעית וא"ר יוסי בר' חנינא ד נקטינן הטיבה ומת בנו זורעה אלמא לדידי' קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן ג) אמר אביי ה נקטינן טימא טהרות של חבירו ומת לא קנסו רבנן בנו אחריו מ"ט ו) היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק וקנסא דרבנן היא לדידיה קנסוהו רבנן לבריה לא קא קנסו רבנן: או לחוצה לארץ: תנו רבנן ז) המוכר עבדו לחוצה לארץ יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני רבן שמעון בן גמליאל אומר פעמי' יצא ופעמים לא יצא כיצד אמר פלוני עבדי מכרתיהו לפלוני אנטוכי לא יצא לאנטוכי שבאנטוכיא יצא והא תניא מכרתיהו לאנטוכי יצא לאנטוכי השרוי בלוד לא יצא לא קשיא הא דאית ליה ביתא בארץ ישראל הא דאית ליה אושפיזא בארץ ישראל ח בעי רבי ירמיה בן בבל שנשא אשה בארץ ישראל והכניסה לו עבדים ושפחות ודעתו לחזור מהו תיבעי למ"ד ט) הדין י עמה תיבעי למ"ד הדין עמו תיבעי למאן דאמר הדין עמה כיון דהדין עמה בדידה דמו או דילמא כיון דמשעבדי ליה לפירא בדידיה דמו ותיבעי למאן דאמר הדין עמו כיון דהדין עמו בדידיה דמו או דלמא כיון דלא קני ליה לגופיה בדידה דמו תיקו: אמר ר' אבהו שנה לי רבי יוחנן עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו שם רבו יצא לחירות והתני ר' חייא איבד את זכותו לא קשיא כ כאן שדעת רבו לחזור כאן שאין דעת רבו לחזור והתניא יוצא העבד אחר רבו לסוריא יוצא לא סגי דלא נפיק והתנן י) ואין הכל מוציאין אלא יצא העבד אחר רבו לסוריא ומכרו רבו שם אם דעת רבו לחזור כופין אותו ואם אין דעת רבו לחזור אין כופין אותו אמר רב ענן שמעית מיניה דמר שמואל תרתי חדא הך ואידך דאיתמר י) המוכר שדהו ליובל עצמה רב אמר מכורה ויוצאה ושמואל אמר ל אינה מכורה כל עיקר בחדא הדרי זביני ובחדא לא הדרי זביני ולא ידענא הי מיניהו אמר רב יוסף ניחזי אנן מדתני בברייתא המוכר עבדו לחו"ל יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני שמע מינה קנייה רבו שני ולא הדרי זביני וכי אמר שמואל התם אינה מכורה מ ומעות חוזרין ורב דאי מיית אז מגרש לה הדרי לה: **לסוריה.** ארס לובה וכחולה לארץ אם למכירת עבדים כדתניא בפ"ק (לעיל מ.) המוכר עבדו לסוריא כמוכר לחולה לארץ: **יצא לחירות.** ואע"פ שיצא מתחלה לדעת ואי הוה מחי העבד לא הוה רבו מצי כייף ליה כדתנן הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין בשני דייני גזירות (כתובות קי:): **כאן שדעת רבו לחזור.** כשיצא על מנת כן יצא וכיון דמכרו הוי כמוכר מארץ לחולה לארץ: **והמניה.** בניחותא: **יוצא עבד אחר רבו לסוריא.** משמע דין על העבד לצאת אחר רבו לסוריא. ופריך לא סגי דלא נפיק בתמיה והתנן אין הכל מוציאין י) (לישנא אחרינא) גרסינן יצא עבד כו' עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו רבו שם ומקמי הך תרצתא הוה גרסינן הכי יוצא עבד אחר רבו לסוריא מכרו רבו שם כו' ולא שנקיה לאסוקי לכולה מתניתא עד דפריכיה: **אם דעת רבו לחזור.** אם כשיצא על מנת לחזור יצא: **כופין אותו.** להוציאו לחירות: **פריפי.** בשני דברים הללו שמעתי אפסק דין: **הדא הא.** מכירת עבד לחולה לארץ: **ויולאה.** לבעלים מיד וזה הפסיד מעותיו: **אינה מכורה כל עיקר.** מקל וחומר ומה מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר. וקאמר רב ענן בשני דברים הללו שמעתי ממנו מה תהא על המעות: **נחדא אמר דהדרי זביני.** ומחזרות המעות שלוקח: **ונחדא לא הדרי.** אלא אינה לוקח מעותיו: **ולא ידענא הי מנייהו.** וא"ת אי לשמואל המוכר שדהו לא הדרי זביני ואינה מעותיו במאי פליג עליה דרב דהא לרב נמי לא הדרה דקאמר מכורה ויוצאה ודאי פליגי דאילו לרב המוכר מכר ואם קנו עמה נכסים שאין להן אחריות נקנין עמה במכירה זו בלא משיכה ולשמואל אינו מכר והמעות מתנה אינהו ואין נכסים שאין להן אחריות נקנין עמה במכירה זו בלא משיכה ויכולין לחזור בהן ומעות המטלטלין חוזרין ומעות הקרקע מתנה דאדם יודע שאין מכר שדה בשנת היובל וגמר ונתן מעות לשם מתנה: **מדקתני בברייתא.** לעיל בראשה דשמעתין: **קנייה רבו שני.** ואינה מעותיו דאי הדר זביני ורבו ראשון קנייה למה ליה לשני לשמכרו היה לו לכוף את הראשון שאשקורו עליו אלמא לא הדרי זביני. וכיון דשמע רב ענן בחדא מנייהו אמר שמואל *דהדרי זביני ואי גבי שדה אמר שמואל דהדרי ולא הפסיד הלוקח: ורב

ואע"ג דלוקח לא שקל זוזי, אי נמי כגון שמכר עמה מטלטלין והחזיק לוקח בקרקעות ולא משך המטלטלין, דקיימא לן (קדושין כו.) נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה ואין צריך משיכה, לרב דאמר מכורה ויוצאה, שדה הדרה ומטלטלין מיקנו, לשמואל דאמר אינה מכורה ומעות מתנה לא מיקנו מטלטלין, לחזקה דקרקע לא קיימא לן, קנייה רבו שני ולא הדרי זביני. והלוקח מפסיד וכיון דבהפסיד חוזרין דלא הדרי זביני, ודאי כי אמר שמואל בהא מכורה ומעות מחוברין (שם).

עין משפט נר מצוה

קכד א מיי' פ"ז מהל' ר"ש הל' ד סמג לאוין רפ טוש"ע מ"מ סימן תקלא סעיף ו:

קכה ב מיי' פ"ל מהל' שמטה הל' יד סמג לאוין רסז:

קכו ג ד מיי' שם הל' יג:

קכז ה ו מיי' פרק ז מהל' מוכל ומחזיק הלכה ג סמג עשין ע טוש"ע מ"מ סימן שפה סעיף ח:

קכח ז מיי' פ"מ מהל' עבדים הלכה ו סמג עשין פז טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף פב:

קכט ח מיי' שם הל' ז סמג שם:

ט [מיי' פכ"ג מהל' אישות הלכ"ז טוש"ע אה"ע סי' פח סעי' ג]:

קל י כ מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע שם סעיף פג:

קלא ל מ מיי' פרק יא מהל' שמטה הלכה יא סמג לאוין עריס:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה קניה רבו שני וכו' דהדרי. מ) ל"ל דלא הדרי:

מוסף תוספות

א. והכי איתא בתוספתא דשביעית איזוהי ניטייבה, כל שבנ"א חורשין ה' והוא חורש ר', ר' והוא חורש ד'. תוס' הרא"ש, ומתוס' בכורות לד: ד"ה מייתיה הכא מקור לפי' תמים מהירושלמי.

ב. [ד]אי הוה קנסינן בשום דוכתא הוה קנסינן נמי בשביעית. תוס' הרא"ש.

ג. ולא מצי מלוה להחריש לבניו ממון שאין לו רשות בו. תוס' הרא"ש. ועע"ש שהסביר כעי"ז גם בהא דב' שהפקידו. ד. שנטל. תוס' בכורות לד: ד"ה שנתקווצה. ה. על [הך] משנה [דקאמר] 'תמן [מורין] כשנטלו קוציה', משמע דמוקי לה בתלושין. תוס' בכורות לד: ד"ה שנתקווצה. ו. וה"ג איכא יפוי קרקע כשתולש קוצים לחורשה ולזורעה. תוס' בכורות לד: ד"ה שנתקווצה. ז. ואם אינו רוצה לצאת אמאי יצא לחירות, ישתעבד רבו שני בו בא"י. תוס' הרא"ש. ח. ואמרי' עלה בגמ', לאיתויי מאי, לאיתויי עבד עברי שברח מחו"ל לארץ דאמרינן לי' זיל זבניה, וכ"ש זה שהוא דר בארץ שאין מוציאין. רשב"ם. ואי כשיצא העבד עם רבו שני לחו"ל וכגון שדעת רבו היה לחזור, דבה"ג לא איבד את זכותו, הא מדאמרי' בברייתא בגמ' כיצד מכרתיו לפלוני אנטוכי וכו' משמע דמיירי שלא יצא עדיין העבד מא"י. תוס' הרא"ש. ט. שלא שתעבד בו אפי' בא"י, דחיישינן. תוס' הרא"ש.

פסקי רי"ד

או לחוץ לארץ ת"ר המוכר עבדו לחוץ לארץ יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני ומפסיד לוקח את דמיו. פי' אע"פ שאין הלוקח רשאי להוציאו מא"י בעל כרחו של עבד כדתנן הכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין אחד נשים וא' עבדים ואפ"ה כיון שקנאו ע"ד להוציאו קנסי' ליה שיוציאנו לחירות שמא יתפחד וילך אחריו ואע"פ שחורר הלוקח ואומר כשרואה שב"ד כופין אותו לשחררו אני אדור בא"י אין שומעין לו אלא אמרי' כיון שקנאו ע"ד להוליכו לחו"ל קנה עצמו ב"ח. ודוקא המוכר עבדו לחו"ל קנסו אבל המוציא עצמו לחו"ל לא קנסו שהרי אם רוצה העבד למאן דלסרס בו שלא יוציאנו יכול. ולא עוד אלא אי (לא) מכרו שם אחר שיצא אבד העבד זכותו דאמרינן בגמ' מפני שהיה לו לסרס ולא סירב וצריך גט שחרור מרבו שני שהמוכר עבדו לכנענים צריך גט שחרור מרבו ראשון דכנעני לא קני ליה אלא למעשה ידיו וקנין האסור עדיין נשאר אצל רבו ראשון אבל כשמכרו ישראל לחו"ל קנה הלוקח שני הקניינים ונסתלק רבו ראשון מעליו סילוק גמור הילכך צריך גט שחרור מרבו שני:

מוסף רש"י

ואם תימצי לומר כוון מלאכתו במועד. הא דאמרינן במו"ק (יב:) המכוון מלאכתו במועד, דמניח כרמו לגזר ואומר במועד אבלנהא שהרי דבר האבוד הוא והמיהו מכמיס במועד, מאבד ולא יגלרה הואיל ולבך נתכוון, ומיבעיא לן התם אם מת קודם המועד מהו לקנות בנו אחריו ולא יגלרה במועד, ואם תימצי לומר התם הוא דלא קנסינן לבנו דהא לא עבד אביו איסורא, דהא מת קודם המועד (בכורות לד:). **שדה שנתקווצה.** שנטל קוציה ממנה שהיו תלושין ומפוחרין בה, תזרע למוצאי שביעית. דליכא למיקנס מידי, דהא לא עבד בשביעית בעודה תשובה (שם). **נטייבה.** נזדבלה ע"י עגלות ומשאות של זבל (שם). **או נדיירה.** על ידי דיר בהמות שמעמידין ומשכיבין אותה מדש או מדשים כדי לזבלה (שם). **לא תזרע למוצאי שביעית.** דקנסינן דעבד עבודה אשובה בשביעית (שם) כל הני מדרבנן ניהו ואפע"פ קנסו דלא מזרע למוצאי שביעית (מו"ק יג.). נקטינן. משורת מלאכתיו מנהג מרבותיו (עורבין ה.). **טימא טהרותיו כו'.** **לא קנסו בנו אחריו.** לשם בנו אע"ג דלדידיה קנסו כדאמרי בפ' הרבעה אבות מיקון (בכורות לה.). **היזק שאינו ניכר.** דהא בעיניה הוא (מו"ק יג.) שהרי שהרחיטו מוצות לפניו ואין היזק ניכר בהן, לא שמיה היזק. לאוייבי אפילו לדידיה מדאוריתא (בכורות לה.). **מכורה ויוצאה.** כיוצא חה הלוקח אינה מעותיו (ערכין כב:). **בחדא הדרי זביני.** מחמת מהגר תרמי שמעית מייתי דמר שמואל שהמקח בטל והמעות חוזרין, אי מהגר דהמוכר שדהו בשנת היובל קתמר שמואל דהמקח בטל והמעות חוזרין, דאי מעות אבודין מאי איכא בינייהו אי שמיט לוקח וקנקן אילנות שהיו בה, לרב דאמר מכורה היא, שדה הדרה בעינה ואילנות דקן קן, לשמואל דאמר אינה מוכרה ומעות מתנה, הדרי אילנות, דלוקח לא קנה אלא למעשה ידיו וקנין האסור עדיין נשאר אצל רבו ראשון מעליו סילוק גמור הילכך צריך גט שחרור מרבו שני:

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ורב ענן. דלא ידע בהי מגייהו אמר ברייתא דלעיל לא הוה שמיע ליה דלפשוט מינה: **ואי"ת מדשמואל.** ואי"ת לפשוט מדשמואל דאמר אינה מכורה כל עיקר אלמא כיון דלאו מכר הוא מעות מחזרין: **ממאי דאינה מכורה ומעות חוזרין דילמא אינה דפרישית לעיל ומעות מתנה: רב אמר מעות.** של קידושין חוזרין דאדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם פקדון: **מאי חזית.** במכירת העבד דקנסת לגוקח: **תורא.** חור הכותל שהעכבר נכנס לתוכו ונילול מפני רודפיו: **תורא מגא ליה.** הגגיבה: **היכא דאיכא איסורא.** והנה העבד ביד הלוקח: **אנפריה.** להשיבו בחזקה: ה"ג **מפקענא ליה מינך מדרבי אחי ברבי יאשיה: לא ישבו באהלך.** בשבעה לומות כתיב: **אל אחויו.** אל תוליאוהו מביתיכם להשיבו לעבודת כוכבים שלו: הכי גרסינן **וקשיא ליה לרבי אחי ברבי יאשיה: כמוכר עבדו לאומה נאחרת.** כאן הזהיר הכתוב לבית דין שאם מכרו לא יסגירנו לגוקח אלא יצא לחירות: הכי גרסינן **קשיא ליה לרבי אחי ברבי יאשיה: מעמך מיבעי ליה.** אשר יתפרנס מעמך מן אחר ישראל להוציאו לחוץ"ל כמו אשר הגיל אלהים מאבינו (בראשית לא): **שכח מחו"ל נאחרן.** דהיינו אשר יגאל אליך נאחרן: **ע"מ נשחררו.** והזהיר הכתוב לבית דין שיכפוהו שלא להשתעבד בו: **הרי עלמך קנוי לך מעכשיו.** לכשאקחך וכי זבין ליה הו"ל משוחרר למפרע. ומהכא אמרי' ביבמות (דף לג.): **הרבי כרבי מאיר שבילא ליה דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: בני בוסאי.** חו"ל היא ורב חסדא נמי בבבל הוה: **שלא נהו כן מעשה לגל אבידת אחיך: דמשמע נהו קראי.** פשטיה דקרא הכי משמע נהו טפי והן אינן שומעין לדברי חכמים להכי לא שלא נהו כרבי: **דנחמני אח.** כלומר מכירין אנו בך שאסיר אתה ולא תשקר: **מתני' מפני תקנת שבויין. גמ' דומקא לה: גמ' מפני דומקא דליבורא הוא.** אין לנו לחוסן הגבור ולהביאו לידי עניות בשביל אנו: **או דילמא.** דלא ימסרו עובדי כוכבים נפשייהו וליגרבו וליתו טפי מפני שמוכרין אותן ביוקר. ונפקא מינה אם יש לו אב עשיר או קרוב שרוצה לפדותו בדמים הרבה ולא יפילהו על הגבור: **בשליסר אלפי דיני.** אלמא משום דומקא דליבורא הוא: **דליכא אלא חד.** שבוי ת"ק חיים לתיקון העולם כולו שמא יקלפו על השבויים העתידים לבא ויתנום בשלשלאות ובחרילים ורבי שמעון לא חיים אלא אם כן יש שבויין אחרים עמו שמא יקלפו השבאין לייסרן ביסורין: **בחשן קידרא בידייהו.** מגיסות הקדרה בידיהן כשהיא רותחת והרותחה שבור שאין האור שולטת בהן שלדקניות הן: **אחד מאלף מלאתי.** שהוא לדיק: **אמר ליה.** רב עילים לההוא גברא: **מאי קאמר.** ההוא עורבא: **ביומא מפילא.** כיומא נמשלה דכתיב יומתי תמתי (שיר השירים ה): **סדרן לחדדי.** נועלות יחד בבית הכסא: **עדי גוברין.** אלו השבאין בעלינו הן: **וגחדעי גוברין.** ישראלים אנשינו שבנהרדעא בעלינו היו. כלומר כשם שהם היו בעלינו כך אלו בעלינו אין אנו צריכין עוד להם: **עדי.** אלו כמו עדא אמרה זאת אומנת (פסחים דף נג.): **נרחיקינהו מהכא.** שילחיקונו מכאן: **איהו וההוא גברא.** רב עילים ואותו האיש המצין בלשון העופות: **עבר מברא.** מעבר המים ולא יכלו להשיגו עוד:

מתני'

מידי דהוה אמקדש אחותו. ולפי האמת א יש לחלק דלא שייך המס ב למימר אדם במקדש אחותו דהא רב קאמר דמכורה ויוצאה: **דלא** ליגרבו וליתו. ג והא דתניא בפ' נערה (כתובות נב.) גבית והיו מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשון פודה ד אמי אשתו דהויא כגופו יותר מבתו דהכא ועל עצמו לא תיקנו שלא יתן כל אשר לו בעד נפשו ור' יהושע בן חנניא דפליגי לההוא תיקון ה בממון הרבה בהיזקין (לקמן דף נח.) לפי שהיה מופלג בחכמה ו לי נמי בשעת מורדן הבית לא שייך דלא ליגרבו ז:

אמרי

מאי חזית דקנסינן ללוקח נקנסיה למוכר א"ל לאו עכברא גנב אלא חורא גנב א"ל אי לאו עכברא חורא מנא ליה ח מסתברא היכא דאיכא איסורא התם קנסינן: ההוא עבדא דערק מחוצה לארץ לארץ אזל מריה אבתריה אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה ט נכתוב לך שטרא אדמיה וכתוב ליה גיטא דחירותא ואי לא מפקנא ליה מינך מדרבי אחי ברבי יאשיה דתניא [1]לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי וגו' יכול בעובד כוכבים שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים הכתוב מדבר ת"ל [2]לא תסגיר עבד אל אדוניו אשר ינצל אליך מעם אדוניו מאי תקנתו [3]עמך ישב בקרבך וגו' וקשיא ליה לר' יאשיה האי מעם אדוניו מעם י אביו מיבעי ליה אלא אמר רבי יאשיה במוכר עבדו לחוצה לארץ הכתוב מדבר וקשיא ליה לרבי אחי ברבי יאשיה האי אשר ינצל אליך אשר ינצל מעמך מיבעי ליה אלא אמר רבי אחי בר' יאשיה יבעבד שברח מחו"ל לארץ הכתוב מדבר תניא אידך יא לא תסגיר עבד אל אדוניו רבי אומר בלוקח עבד ע"מ לשחררו הכתוב מדבר היכי דמי אמר רב נחמן בר יצחק דכתב ליה הכי לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו רב חסדא ערק ליה עבדא לבי כותאי שלח להו הדרוה ניהלי שלחו ליה לא תסגיר עבד אל אדוניו יב(שלח להו [3]וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבידת אחיך שלחו ליה והכתיב לא תסגיר עבד אל אדוניו) שלח להו ההוא בעבד שברח מחו"ל לארץ וכדרבי אחי ברבי יאשיה יג ומאי שנא דשלח להו כדר' אחי בר' יאשיה משום דמשמע להו קראי אביי אירכם ליה חמרא בי כותאי שלח להו שדרוה לי שלחו ליה שלח סימנא שלח להו דחיוורא כריסיה שלחו ליה אי לאו יד דנחמני את לא הוה משדרנא ליה ניהלך אטו כולי חמרי לאו כריסייהו חיוורין נינהו: **מתני'** טו אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם ו ואין מבריחין את השבויין מפני תיקון העולם רשב"ג אומר יז מפני תקנת השבויין: **גמ'** איבעיא להו האי מפני תיקון העולם משום דוחקא דצבורא הוא או דילמא משום יח דלא לגרבו וליתו טפי ת"ש דלוי בר דרגא פרקא לברתיה בתליסר אלפי דינרי זהב אמר אביי ומאן לימא לן דברצון חכמים עבד דילמא שלא ברצון חכמים עבד: ואין מבריחין את השבויין יט מפני תיקון העולם רשב"ג אומר מפני תקנת שבויין: מאי ביניייהו איכא בינייהו דליכא אלא חד: בנתיה דרב נחמן בחשן קדרא בידייהו קשיא ליה לרב עיליש כתיב [4]אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי הא איכא בנתיה דרב נחמן גרמא להו מילתא ואשתביין ואישתבאי איהו נמי בהדייהו יומא חד הוה יתיב גביה ההוא גברא דהוה ידע בלישנא דציפורי כ אתא עורבא וקא קרי ליה אמר ליה מאי קאמר אמר ליה עיליש ברח עיליש ברח אמר עורבא שיקרא הוא ולא סמיכנא עליה אדהכי אתא יונה וקא קריא אמר ליה מאי קאמרה א"ל עיליש ברח עיליש ברח אמר יא כנסת ישראל כיונה מתילא ש"מ מתרחיש לי ניסא אמר איזיל אחזי בנתיה דרב נחמן אי קיימן בהימנותייהו אהדרינהו אמר נשי כל מילי דאית להו סדרן להדדי בבית הכסא שמעינהו דקאמרן עדי גוברין ונהדרעי גוברין לימא להו לשבוייהו דלירחקינהו מהכא דלא ליתו אינשין ולישמעי וליפרקינן קם ערק אתא איהו וההוא גברא לדידיה איתרחיש ליה ניסא עבר במברא וההוא גברא אשכחוה וקטלוה כי הדרן ואתן אמר הוו קא בחשן קידרא בכשפים: **מתני'** יב אין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות מן העובדי כוכבים יותר על כדי דמיהן

מפני

מוסף רש"י

ורב ענן. דהוה מספקא ליה בהי הדרי ובהי לא הדרי, ברייתא לא שמיע ליה. הך ברייתא דלריך גט שחכור לא הוה שמיעא ליה, ואי מדשמואל. ומהא דאמר שמואל אינה מכורה, לא הוה מלי למשמע מידי, דממאי דאינה מכורה ומעות מחזרין דלמא מעות שנתן לוקח למוכר מתנה הן ביד מוכר, ואיכא בין לרב לשמואל כי דפרישית לעיל (ערכין ל.). **רב** אמר מעות חוזרין. הקדושין מחזרין לו (ב"מ סו:) דאדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם פקדון, ולשמואל גמר ונתן לשם מתנה (ערכין ל.). מאי חזית דקנסינן ללוקח. דגי מוכר עבדו בחוצה לארץ דאמרינן לא הדרי זביני ויולא עבד לחירות ומפסיד לוקח, נקנסיה למוכר. שיהו מעות מחזרין ויוליאו מוכר לחירות (שם). **לאו** עכברא גנב אלא חורא גנב. עכבר הגונב ומנית בחור, אם לא היה לו חור לחיים כו' לא היה גוזב, הלכך חורא קא גניב ליה, ה"ל אם לא היה חורא לוקח לא היה מוכרו (שם). חורא מנא ליה. החור מאין לו הגניבה (שם). **היכא** דאיכא איסורא. דהיינו לוקח שהעבד אצלו (שם). **לא תסגיר עבד** אל אדוניו. אזהרה לב"ד שלא יסגירוהו לבעליו להשתעבד בו (קדושין סג.). **בלוקח עבד** ע"מ לשחררו. ומחסר שלא להשתעבד בו (יבמות צג.): דאי בשחרור ונא להשתעבד בו לא קרי ליה קנא עבד (קדושין סג.). **דנחמני** אח. נראה בעיני דעל אם שרבה בר נחמני גילו אביי בביתו ולמדו תורה שהיה יתום, הביאו את שם אביו נחמני, רבה שהם הוא רבה בר נחמני (לעיל לד:). אין פודין כו' **מפני תיקון העולם.** שלא יגיעו להעלות על דמיהן (כתובות נב:).

מוסף תוספות

א. [ד]מעות חוזרין. תוס' הרא"ש. ב. גבי המוכר שדהו בשנת היובל. תוס' ב"מ טו: ד"ה ומנן. ג. מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה.

מוסף רי"ד

אלמא משום דוחקא דצבורא הוא. רשב"ם. ד. בכרך גדול שברומי. רשב"ם. ה. ולא אמר בת"ח שאין פודין אותו אלא בדמיו, דת"ח שמת אין לו תמורתו (ב"ר צ"א, י"א), והלכך פודין אותו עד ר' בדמיו. רשב"ם. ובת"ח לא חיישינן לטעמא דמיגרי בהו ופודין אותם לעולם בכל ממון שיפסקו. רמו קרשקש.

תורה אור השלם

1. לא יֵשְׁבוּ בְאַרְצְךָ פֶּן יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִּי תַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם כִּי יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ: שמות כג לג
2. לֹא תַסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדֹנָיו אֲשֶׁר יִנָּצֵל אֵלֶיךָ מֵעִם אֲדֹנָיו: עִמְּךָ יֵשֶׁב בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תּוֹנֶנּוּ:
דברים כג טז-יז
3. וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: דברים כב ג
4. אֲשֶׁר עוֹד בַּקְּשָׁה נַפְשִׁי וְלֹא מָצָאתִי אָדָם אֶחָד מֵאֶלֶף מָצָאתִי וְאִשָּׁה בְכָל אֵלֶּה לֹא מָצָאתִי: קהלת ז כח

גליון הש"ס

גמ' ורב ענן בריתא לא שמיע ליה. עיין עירובין דף יט ע"ב: **שם** וכ"ש דשלח. קשה לי הא י"ל דס"ל כפי הסלנה דאין דומקא מקנה דבר שלא בא לעולם וא"ל לפרש הקנא לכדלקמן רבי: **שם אתא עורבא וקא** קרי. בערוך ערך מל ר' הבית מסוגיא זו דרב עילים ידע שיתא הענופות וכבר הגיגו בסלר הדורות דאלמן משמע בהיפוך: **תוד"ה דלא** ליגרבו וכו'. עיין בתלמות פ"ג דברכות בתוספות דגנשים בבתמ"ז דאוריינא:

פסקי רי"ד

א"ל אביי לרב יוסף מאי חזית דקנסית ליה ללוקח להפסיד דמיו ליקנסיה למוכר שיחזיר לו מעותיו א"ל מסתברא היכא דאיכא איסורא התם קנסי' א"ר אבהו שנה לי ר' יוחנן עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו שם יצא לחירות פ' דהכי אמרן בפ"ק (ח.) המוכר עבדו בסוריא כמוכר בחו"ל וסוריא נקרא ארם צובה דמשק ודמשק בכלל והתני ר' חייא אבד את זכותו מפני שהיה לו שלא לצאת **לא קשיא כאן שדעת רבו** לחזור פ' לא אבד את זכותו וכאן שאין דעת רבו לחזור איבד זכותו: **ההוא עבדא** דערק מחו"ל **לארץ** אתא מריה ואשכחיה אתא לקמיה דר' אמי א"ל ליכתוב לך שטרא אדמיה וכתוב ליה גיטא דחירותא ואי לא מפקענא ליה מינך מדר' אחי בר' יאשיה דאמר לא תסגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מחו"ל הכתוב מדבר **ואי קשה ליפקעיה לגמרי כר' אחי ואמאי כתיב ליה שטר אדמיה** משום דמצי אמר ליה רביה אנא דיירנא הכא בא"י ומישתעבדת לי אי נמי מצי אמר ליה מזבינגא לך לאחריני דקיימי הכא מ"ח עבד ניתא ליה בהכי לכתוב ליה שטרא אדמיה ולפיוק לחירותא לגמרי: **אין פודים את השבויים וכו'** מפני תיקון העולם. פי' כדי שלא יתנו לבם לתופשם וגם מפני טורח הצבור **ואין מבריחין את השבויים מפני תיקון העולם** פי' שלא ישימו האחרים בכבלי ברזל אם יתפשום היום [אן] למחר רבי שמעון בן גמליאל אומר מפני תיקון השבויים מאי בינייהו איכא בינייהו דליכא אלא חד לרבי שמעון בן גמליאל דאמר מפני תיקון השבויים טעמא דאיכא שבויים אחרינו דאיכא למיחש שמא ישימו אותם בכבלי ברזל אבל היכא דליכא אלא חד מותר להבריחו ות"ש חייש לשבויים דעלמא לפיכך אין מבריחין וכו': **אין לוקחין ספרים וכו'**